

УДК 37.013.2

Ю. І. Завалевський,

кандидат педагогічних наук, доцент, заступник директора
(Інститут інноваційних технологій і змісту освіти)

ФОРМУВАННЯ ВЧИТЕЛЯ ЯК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ФАХІВЦЯ

У статті розглянуто поняття конкурентоспроможності вчителя за умов практичної інноваційної діяльності. Висвітлено аналіз теоретико-методологічних аспектів формування системи конкурентоспроможного вчителя. Обґрунтовано концептуально-технологічну модель формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця, її компоненти і технологічність. Виявлено, що сьогодні педагогу необхідні такі якості, які відповідають інтеграційним критеріям: педагогічній майстерності; комунікативному мистецтву; володінню новими педагогічними технологіями; інноваційній педагогічній діяльності; творчому пошуку нових підходів до навчання і виховання учнів.

Ключові слова: конкурентоспроможний вчитель, інноваційна діяльність, компоненти, модель, компетентність вчителя, педагогічні інновації.

Постановка проблеми. Загальний інтерес до проблеми формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця за умов його практичної інноваційної діяльності залишається підвищеним, однак зарано говорити про визначення найбільш ефективного способу організації процесу такої підготовки. Недостатньо дослідженими залишаються такі аспекти проблеми, як сутність, структура та компоненти готовності вчителя до інноваційної діяльності. Впровадження педагогічних інновацій супроводжують певні проблеми в діяльності вчителя: невідповідність інноваційних та державних програм навчання і виховання, необхідність узгодження різних педагогічних концепцій, нових підходів в організації навчально-виховного процесу загальноосвітніх навчальних закладів. Формування конкурентоспроможності вчителя є своєрідною системою, в якій взаємодіють між собою відносно елементарні структури або процеси, об'єднані в ціле виконанням загальної функції, що не зводиться до функції її компонентів. Будь-яка педагогічна система повинна відповідати деякому загалу ознак соціальної системи, і система, що досліджується, не є виключенням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (С. Архангельський, В. Афанасьєв, І. Блауберг, В. Беспалько, Т. Ільїна, Н. Кузьміна, В. Садовський, А. Авер'янов, Е. Юдін та інші вчені) дозволяє виділити характерні ознаки соціальної системи:

- досліджуваний об'єкт як система повинен бути представлений певною сукупністю частин або компонентів. У своїй взаємодії вони утворюють єдине ціле, яке може бути розділене певним способом, від цього буде залежати обмеженість певного елемента. Елемент є неподільною частиною компонента на основі певного поділу. Характеризуючи систему загалом, ми відволікаємося від будови окремих елементів, його неістотних ознак;

- система повинна мати інтегративні властивості, які не зводяться до властивостей окремих її компонентів. Зміна властивостей одного з елементів або компонентів викликає певні зміни в інших елементах, а іноді й усій системі загалом. На цьому наголошує і В. Афанасьєв, що систему можна визначити як "сукупність об'єктів, взаємодія яких викликає появу нових інтегративних якостей, не властивих окремо взятим компонентам, що утворюють систему. "Система активно впливає на свої компоненти, перетворюючи їх відповідно власній природі..." [1];

- будь-яка система має певну внутрішню організацію – структуру, яка виявляється в установленні зв'язків між компонентами. А тому, щоб "всебічно пізнати систему, необхідно, передусім, вивчити її внутрішню будову, тобто встановити, з яких компонентів вона утворена, яка її структура та функції, а також сили, фактори, що забезпечують її цілісність, відносну самостійність". Структура, тобто характер зв'язків, залежить від особливостей частин, що її складають, в той же час саме структура забезпечує цілісність системи. Вивчаючи особливості структури системи, можна встановити, завдяки якому типові зв'язків система інтегрована;

- цілісна система вибірково взаємодіє з середовищем. Така взаємодія може по-різному сприяти функціонуванню системи: сприяти її розвитку, зміцненню, стабілізації або стримувати її рух та інтегративні процеси. Причому, вплив середовища може бути тривалим або короткочасним.

Виклад основного матеріалу. Проектуючи експериментальну науково-методичну систему формування конкурентоспроможності вчителя у процесі інноваційної діяльності як її концептуально-технологічну модель, ми виходили з того, що педагогічне проектування є ідеальним конструюванням (задумом), практичною реалізацією та рефлексивним співвідношенням (корекція певних об'єктів навчально-виховного процесу), що передбачає розробку нового змісту, технологій, технік мислення та діяльності викладача.

Провідними характеристиками системи є: наявність інтегральних якостей; наявність основних елементів, з яких складається система; наявність функціональних характеристик системи загалом та її

окремих елементів; наявність комунікативних властивостей системи; історичність [2]. Викладені вище положення обумовлюють свідому цілеспрямовану діяльність з розробки моделі науково-методичної системи формування конкурентоспроможності вчителя, ця діяльність, на нашу думку, повинна бути орієнтована на:

- сприйняття конкурентоспроможності як одного з чинників розвитку професіоналізму людини;
- необхідність вчителя бути включеним у активний процес інноваційної діяльності з метою його професійного самовдосконалення та відповідності вимогам суб'єктів педагогічної взаємодії.

У педагогіці вивченню різних аспектів системи присвячено праці Г. Балла, І. Лернера, А. Матюшкіна, В. Оконя, І. Якиманської та інших.

Спочатку розглянемо поняття "модель". На думку В. Штофа, визначення моделі має чотири ознаки:

- модель – це подумки представлена або матеріально реалізована система;
- вона відображає об'єкт дослідження;
- вона здатна замінити об'єкт;
- її визначення дає нову інформацію про об'єкт.

Під моделюванням у психолого-педагогічній науці розуміється процес побудови і дослідження моделі. У педагогічному словнику це поняття розглядається як умовний образ, схема остаточного результату, створена або обрана дослідником система, яка відтворює істотні для мети пізнання сторони об'єкту, що вивчається (елементи, властивості, відносини, параметри), і завдяки цьому система знаходиться з об'єктом у таких відношеннях заміщення і схожості, за яких її дослідження виступає опосередкованим способом отримання знань про цей об'єкт [3].

Проектована нами модель системи формування конкурентоспроможності вчителя має ознаки технології. Її технологічність обумовлюється концептуальністю (методологічним і теоретичним підґрунтям), системністю (цілісністю мети, змісту, засобів, результатів), процесуальністю (формами і методами педагогічного процесу, його діагностикою), технологічним арсеналом, так званим, інструментарієм.

Аналізуючи професійно-педагогічну діяльність вчителів за останні роки можна зробити висновок, що ті чесноти, які були необхідні людині раніше, не завжди дозволяють їй адаптуватися до сьогодення. Потрібні не просто знання, а прагнення до нових знань, цілеспрямованість в їх отриманні та використанні; необхідна не просто виконавська дисципліна, а вміння працювати в команді, проявляти толерантність стосовно міркувань і думок інших осіб. Необхідними стають компетентність у розв'язуванні проблем (визначення проблеми, її аналіз, синтез), гнучкість у використанні знань у нових умовах, спритність і впевненість під час зустрічі з відкритими проблемами, що мають декілька варіантів розв'язання з несподіваними результатами. Важливими стали вміння працювати з різними джерелами інформації, зокрема іноземними та електронними (для цього необхідне знання комп'ютера та хоча б однієї іноземної мови), критично аналізувати ці джерела перед використанням. Крім названих якостей учитель повинен бути порядною людиною, громадянином України, який живе і працює на користь суспільству, власній родині, собі.

Щоб підвищувати рівень педагогічної майстерності вчителя, підняти рівень його інтелекту, навчити переосмислювати сучасні процеси, допомогти в саморозвитку, самовдосконаленні та самореалізації потрібно модернізувати науково-методичну роботу. Виходячи з означеного, ми намагалися науково обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити модель формування конкурентоспроможного вчителя.

Розглянемо детальніше компоненти представленої системи (рис. 1).

Вважаємо, що набуття вчителем конкурентоспроможності можливо, якщо буде досягнута сформованість *професійного, особистісного та поведінкового компонентів* особистості вчителя, що спричиняють як можливість відповідати вимогам суб'єктів оцінювання, так і активність життєвої позиції щодо власної професійної реалізованості.

Формування конкурентоспроможності вчителя відбувається у три етапи відповідно досвіду професійної діяльності.

Перший етап – *оволодіння основами професії* – визначається набуттям учителем елементарного педагогічного досвіду. На цьому етапі відбувається підготовка майбутнього вчителя до професійної діяльності у навчальному закладі (педагогічному коледжі або виші), а також процес професійної ідентифікації, що становить термін від одного до трьох років педагогічного стажу. Саме за цей період молодий фахівець визнає або відкидає для себе педагогічне покликання.

Другий етап – *досягнення рівня педагогічної майстерності* – становить шлях учителя до його перших професійних результатів, які виявляються у фаховому (практичне опанування курсу шкільної програми з дисципліни, яку вчитель викладає) та у виховному (випуск одного класу) аспектах. На даному етапі відбувається набуття вчителем досвіду з усіх видів педагогічної діяльності, вибудовування ним власного стилю педагогічної майстерності.

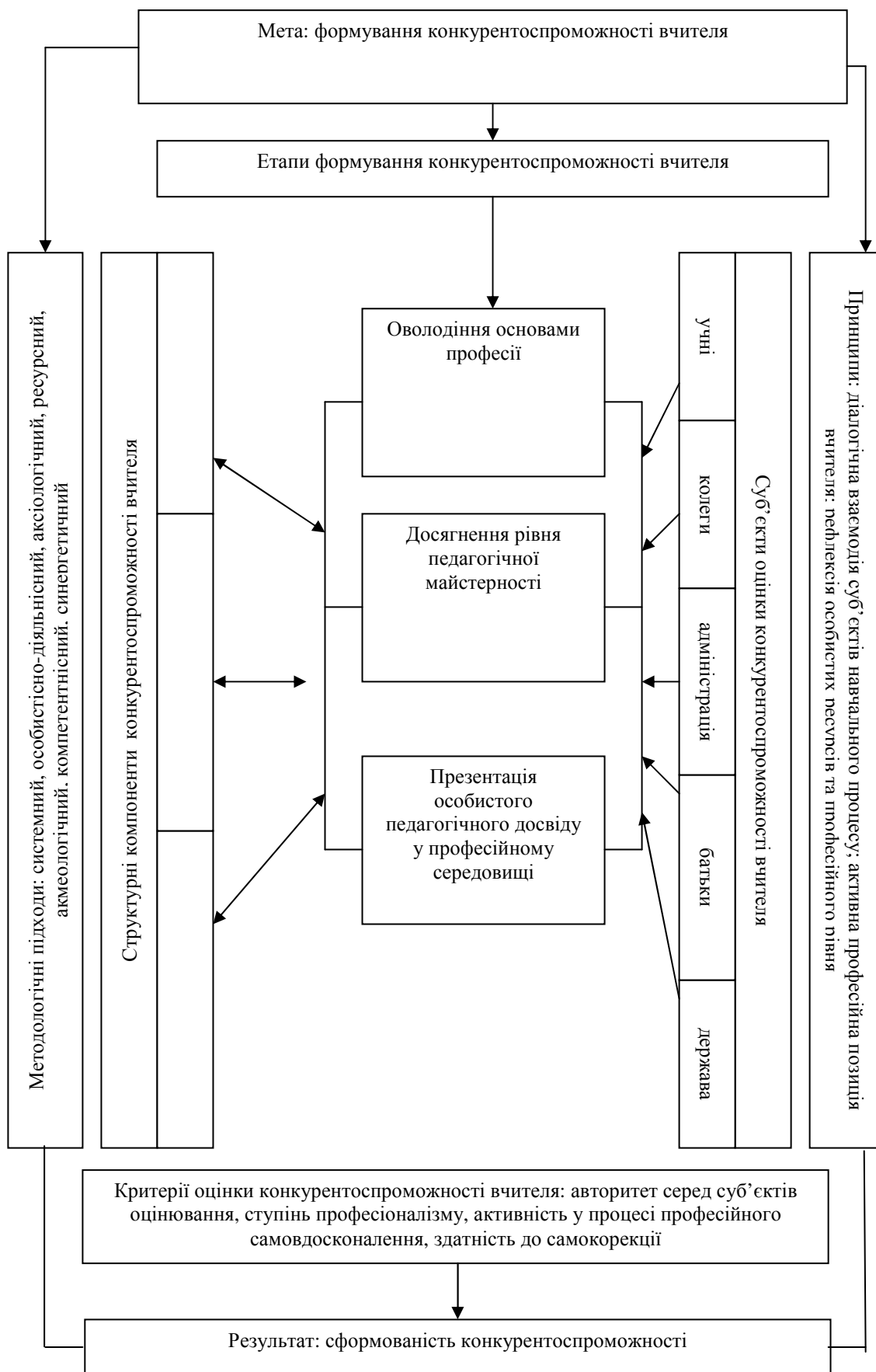

Рис. 1. Система формування конкурентоспроможності вчителя.

Третій етап – *презентація особистого педагогічного досвіду* – визначається готовністю та бажанням учителя-майстра навчати інших учителів тому, у чому він виявився успішним. Варто зазначити, що це може бути не обов'язково успішність у всіх видах педагогічної діяльності: один вчитель виявляє себе досвідченим методистом із викладання дисципліни, а інший – неперевершеним організатором позакласної роботи. Зважаючи на це, на цьому етапі конкурентоспроможність педагога саме і виявляється у презентації його сильної сторони педагогічної діяльності. Особливістю даного етапу є соціальна аудиторія, якій вчитель-майстер презентує свій досвід. Нею може бути як спільнота молодих учителів без досвіду (або з малим досвідом) роботи в школі, так і професійне товариство досвідчених учителів (методичне об'єднання, курси підвищення кваліфікації тощо), які зацікавлені не стільки у навчанні, скільки у розширенні власного досвіду, ознайомленні з новими тенденціями фахової реалізації.

Процес набуття вчителем конкурентоспроможності оцінюється суб'єктами педагогічної взаємодії, серед яких визначаємо: учнів, колег, адміністрацію школи, батьків учнів, а також державні установи, що представляють суспільний фактор. Оцінка кожного із цих суб'єктів активно впливає на ступінь усвідомлення вчителем своєї реалізованості у професії, однак активність його реагування на оцінку конкретного суб'єкта може бути неоднаковою, а вибір найбільш значущого із них виявляє вид педагогічної спрямованості вчителя. Так, якщо для нього найважливішою є оцінка учнів, у ситуації вибору між авторитетністю серед учнів та вимогами адміністрації, які можуть знизити цей авторитет, учитель надасть перевагу моральним зобов'язанням перед учнями, тим самим його конкурентоздатність серед інших колег в очах адміністрації знизиться, а серед учнів та їхніх батьків – підвищиться.

Особливим можна вважати рівень конкурентоспроможності вчителя з точки зору оцінки його праці з боку держави. Так, зважаючи на рівень заробітної плати, професію вчителя не можна вважати престижною, тому конкурентоспроможність вчителя, орієнтованого на суб'єкта оцінювання (державу), може виявлятися у його орієнтації на затребуваність його професійних послуг або серед більшої кількості роботодавців (сумісництво), або пошуку та відповідності вимогам організаторів шкіл недержавної форми власності, в яких різниця в оплаті праці відповідно державних шкіл може бути суттєво підвищеною.

Визначення рівня сформованості будь-якого явища або об'єкта у певній науково-обґрунтованій моделі відбувається через презентовані критерії та показники, що відбивають суть самого досліджуваного явища. Таким чином, визначення оцінки конкурентоспроможності вчителя має відбуватись відповідно критеріїв: авторитет вчителя серед суб'єктів оцінювання, ступінь професіоналізму педагога, його активність у процесі професійного самовдосконалення, здатність до самокорекції. Особливо зауважуємо на важливості саме активності вчителя у своїй професійній позиції, що відбувається у поведінці щодо підсилення своїх професійних ресурсів та активів для підвищення особистого професійного рейтингу у професійній спільноті. Певним чином така активність залежить від рівня мотивації вчителя щось змінювати у собі задля покращення далекої перспективи професійної реалізації.

Розробка моделі – це перший крок. Наступний крок – це створення та експериментальна перевірка умов, за яких ця модель може бути реалізована. Виходячи з розуміння, що будь-яка модель умовна й особистість вчителя насправді неможливо "розділити" на частини, все ж таки створення можливостей для реалізації моделі має декілька складових діяльності. Конкурентоспроможність учителя повинна вдосконалюватися за такими складовими:

- знаннева складова діяльності вчителя (отримання нових знань, які дають йому можливість працювати на сучасному рівні, за новим змістом навчання);
- позиція організатора навчальних ситуацій (вчитель має особливим чином організувати навчальну ситуацію та сприяти тому, щоб учні в цій ситуації діяли, займали активну позицію здобувачів знань);
- позиція вчителя-предметника як координатора інших учасників навчально-виховного процесу у певному виді діяльності.

Це далеко не повний перелік складових до визначення конкурентоспроможності вчителя. Школа потребує вчителя-майстра, вчителя-професіонала, який володіє знаннями педагогіки і психології, має необхідні вміння для здійснення ефективного управління учнівським і батьківським колективом тощо.

Педагогічні інновації, як і будь-які інші нововведення, зумовлюють необхідність поєднання інноваційних програм з наявними державними навчальними програмами, співіснування різних педагогічних концепцій. Окрім того, інновації потребують принципово нових методичних розробок, нових якостей педагогічного новаторства. Саме тому, важливою рушійною силою є готовність вчителя до інноваційної професійної діяльності. Формування конкурентоспроможного вчителя, його готовності до інноваційної діяльності можна визначити як особистісний стан мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості та рефлексії. Структуру готовності до інноваційної педагогічної діяльності розглядають як сукупність мотиваційного, когнітивного, креативного, рефлексивного компонентів, які пов'язані між собою [4; 5].

Саме готовність учителя до впровадження нових технологій навчання є важливим фактором інноваційних змін в організації навчально-виховного процесу у загальноосвітніх навчальних закладах. Зауважимо, що технологічна культура вчителя сприяє оптимізації навчально-виховного процесу, створює умови ефективного впровадження інновацій. Практика впровадження інноваційних технологій досить різноманітна, тому активно використовується поєднання фронтальних, групових та індивідуальних форм роботи, які включають сукупність проблемних, частково-пошукових і дослідницьких методів навчання. Зазначимо, що істотною відмінністю запровадження інноваційних технологій від традиційних є:

- зміна ролей учасників процесу навчання; у вчителя проходить внутрішнє переакцентування своєї діяльності з авторитарної педагогіки на педагогіку співробітництва; він стає менеджером процесу навчання, постійно залучаючи учня в активну діяльність, ставлячи його в позицію суб'єкта, який повинен і має можливість сам відповідати за свої дії;

- зміна головної умови традиційного навчання – передача готових систематизованих знань, які необхідно засвоїти; відмінність полягає у тому, що головним елементом навчання стає інформація, яка потребує творчого осмислення та застосування [6: 32].

Ми погоджуємось з думкою В. Беспалька, що "кожне дидактичне завдання розв'язується за допомогою адекватної технології навчання, цілісність якої забезпечується взаємопов'язаною розробкою і використанням трьох її компонентів: організаційної форми, дидактичного процесу і кваліфікації вчителя" [7: 7].

Зазначимо, що формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця забезпечується наступними педагогічними умовами:

- наявність позитивної мотивації щодо розроблення інноваційної технології навчання і спрямованість вчителя на інноваційну діяльність, тобто розуміння необхідності використання інноваційних ідей, інноваційних методів та технологій навчання, прагнення досягти успіху в інноваційній діяльності тощо;

- внутрішнє бажання вчителя до розроблення і впровадження інноваційних технологій навчання (професійна компетентність педагога щодо розуміння теоретичних і дидактичних засад педагогічної інноватики, практичної реалізації її завдань та ін.);

- урахування інноваційного потенціалу навчально-виховного закладу (наявність відповідної матеріальної і навчально-методичної бази, відображення засадничих ідей щодо використання педагогічних інновацій у методиці викладання навчальних дисциплін, підготовленість учнів до вивчення навчального предмета з використанням інноваційної технології навчання тощо);

- чітке цілепокладання і планування щодо впровадження запропонованої моделі (розроблення навчальної програми, підготовка блоку практичних завдань, вибір методів, прийомів, засобів і форм організації навчання, вибір форм, методів і видів контролю, передбачення видів діяльності учнів, організація самостійної роботи учнів та ін.);

- моделювання інноваційного середовища у процесі вивчення навчальних предметів (дотримання вимог щодо впровадження інноваційної технології з урахуванням специфіки предмета, класу, ступеня школи, учнівського колективу, індивідуальних особливостей учнів, залучення їх до активної діяльності в умовах інноваційного навчання та ін.);

- аналіз і коригування моделі інноваційної технології навчання.

Важливою умовою і провідним фактором успішності процесу формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця є безперервна освіта, оскільки вона, *по-перше*, відповідає потребам і закономірностям розвитку інформаційного суспільства і є фактором формування, розвитку і постійного забезпечення сукупної культури педагога, а *по-друге*, вона адекватна специфіці педагогічної діяльності, ролі і місцю особистості вчителя-дослідника, новатора у педагогічному процесі, що передбачає безперервне збагачення професійно-значущих дослідницьких якостей.

Організаційна структура інноваційного процесу в школі включає наступні етапи: діагностичний → прогностичний → власне організаційний → практичний → узагальнювальний → упроваджувальний.

Одним із важливих завдань сучасної педагогічної інноватики є класифікація нововведень, знання якої дозволяє визначити об'єкт(-и) розвитку школи, виявити різносторонню характеристику нововведення, зрозуміти те спільне, що об'єднує його з іншими, і те особливе, що відрізняє його від інших нововведень, найбільш правильно вибрати те чи інше нововведення для практичної реалізації, найкращим чином розробити технологію освоєння нововведення з врахуванням його специфіки.

На рис. 2 представлено зміст конкурентоспроможності сучасного вчителя відповідно його залученню до інноваційної діяльності.

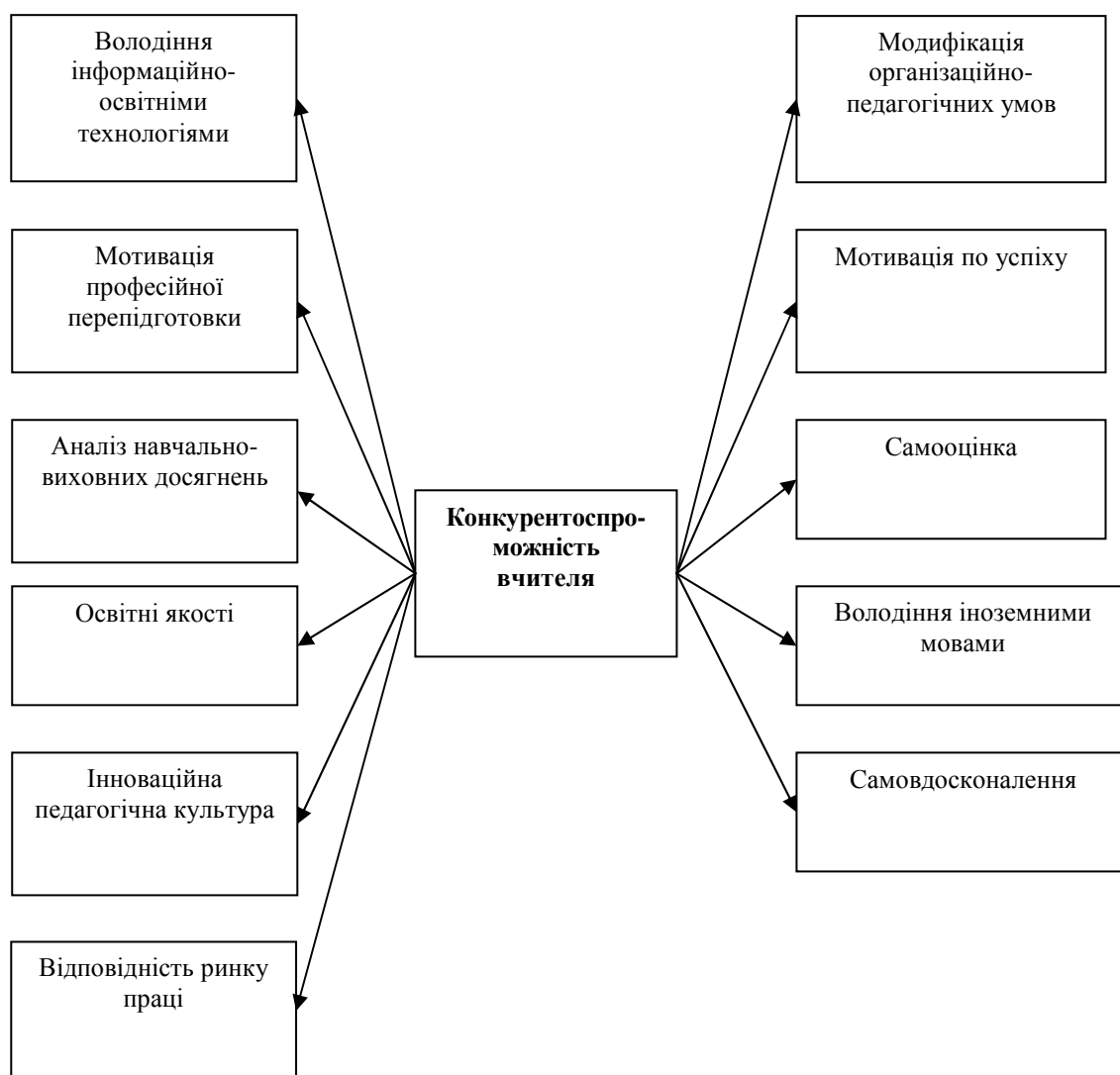

Рис. 2. Зміст конкурентоспроможності сучасного вчителя.

Формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця – це формування вчителя як особистості, що здатна брати на себе відповідальність, вчасно враховувати ситуацію соціальних змін і є найбільш перспективним соціальним типом педагога. Як учитель-дослідник, він спрямований на науково-обґрунтовану організацію навчально-виховного процесу з прогностичним спрямуванням, має сформовані ціннісно-смыслові ставлення, гнучке професійне мислення, розвинуту професійну самосвідомість, готовність до сприйняття нової інформації, високий рівень самоактуалізації, володіє мистецтвом рефлексії.

Творчість вчителя-новатора проявляється в:

- ефективного використанні вже створеного досвіду в нових умовах, удосконаленні відомого відповідно з новими завданнями, освоєнні наукових розробок та їх розвитку;
- гнучкості при використанні запланованого в нестандартних ситуаціях;
- влучній імпровізації як на основі точних знань і компетентного розрахунку, так і на високорозвинутій інтуїції;
- умінні обґрунтувати як завчасно підготовлені, так і інтуїтивні рішення, умінні фантазувати: бачити ближню, середню та далеку перспективи;
- умінні продукувати ідею, реалізувати її в конкретних умовах, бачити всі варіанти вирішення однієї й тієї ж проблеми, використовувати досвід інших [8].

Розрізняють п'ять категорій учителів за ставленням до нововведень (за Роджерсом):

- новатори – вчителі, які завжди першими сприймають все нове, сміливо його впроваджують і поширюють;
- вчителі, які першими здійснюють практичну (експериментальну) перевірку цінностей інновацій у кожній школі;
- помірковані, які дотримуються правила "золотої середини" і не сприймають нового до того часу,

поки його не впровадять більшість колег;

- вчителі, які більше сумніваються, ніж вірять в нове, вони більше орієнтовані на старі технології, ніж на нові, а сприймають нове лише при загальній позитивній громадській думці;
- останню категорію складають вчителі, в яких дуже сильний зв'язок із традиційним, старим підходом до навчання і виховання, вони консервативні і відкидають все нове [9].

Дослідження свідчать, що до труднощів, пов'язаних із засвоєнням педагогічних нововведень, можна віднести:

- нерозробленість механізму реалізації педагогічної інновації у конкретному навчальному закладі;
- відсутність необхідного навчально-методичного забезпечення;
- недостатню поінформованість вчителів із проблем організації і проведення інноваційної діяльності;
- відсутність сертифікованих критеріїв оцінки ефективності даної роботи;
- велике навантаження педагогів навчальною та іншими видами діяльності;
- обмеженість ресурсів та інші [10].

Формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця, його готовності до інноваційної діяльності розуміють як процес розвитку всіх якостей особистості, що складають готовність до даної діяльності. Інтегральна якість особистості, що характеризується рівнем сформованості мотиваційно-орієнтаційного, змістовно-операційного і оцінно-рефлексивного компонентів, проявляється в прагненні до інноваційної діяльності і в підготовленості до її здійснення на професійному рівні. Виходячи з наведених вище варіантів трактування поняття "готовність", можна стверджувати, що її компоненти будуть виступати в якості ознак сформованості, наприклад:

мотиваційно-орієнтаційний компонент – характер ставлення до інноваційної діяльності; направленість особистості педагога; наявність "моделі" даної діяльності тощо;

змістовно-операційний компонент – рівні системних знань; технологічність; володіння навичками здійснення даної діяльності (досвід);

оцінно-рефлексивний компонент – самооцінка своєї готовності до здійснення інноваційної діяльності; самокорекція; самоаналіз.

Функції мотиваційно-орієнтаційного компонента готовності до інноваційної діяльності:

- пробудження у вчителів особистісно значимого ставлення до об'єкта і предмета його діяльності;
- вироблення навичок аналізу та прагнення до активного вирішення нестандартних педагогічних ситуацій, інтересу до планування та освоєння інновацій;
- формування настрою і постійної орієнтації на інноваційну діяльність.

Таким чином, мотиваційно-орієнтаційний компонент:

- виступає основою для структурування основних властивостей і якостей особистості педагога як професіонала;
- виконує регулятивну й орієнтовну функцію у процесі підготовки педагога до інноваційної діяльності.

Функції змістовно-операційного компонента: формування готовності вчителя до продуктивної педагогічної творчості (креативності), що включає в себе:

- вміння творчо переосмислювати нововведення стосовно умов конкретного закладу освіти;
- адаптацію впроваджених концепцій і методик;
- прагнення до оволодіння новими інформаційними і професійними методами і засобами;
- отримання та збагачення інформації про сутність і структуру пошукової діяльності;
- реалізацію умінь оперувати даною інформацією у різних сферах інноваційної діяльності.

Визначення і прийняття цілі як особистісно і суспільно значущої є основою розвитку суб'єктивності педагога, зокрема, щодо вільного і морального відповідального вибору інновацій, їх апробації та впровадження у практику. У дисертаційному дослідженні Н. Клокар готовність учителя до інноваційної діяльності структурується на три компоненти, а саме:

- **мотиваційний** – мотивація інноваційної діяльності;
- **когнітивний** – знання про предмет та способи діяльності;
- **процесуальний** – професійні навички та вміння, що визначають готовність як цілісне стійке утворення і спрямовують мобілізуючі сили особистості на оволодіння діяльністю чітко визначеного напрямку [11].

При вивченні роботи вчителів-практиків на діагностичному етапі рекомендуємо використати чотириохрівневу структуру готовності вчителів до інноваційної діяльності [11].

Висновки. Таким чином, у процесі дослідження теоретико-методологічних аспектів проблеми формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця ми переконалися, що сьогодні педагогу необхідні такі якості, які відповідають інтеграційним критеріям: педагогічній майстерності; комунікативному мистецтву; володінню новими педагогічними технологіями; інноваційній педагогічній діяльності; творчому пошуку нових підходів до навчання і виховання учнів. Педагог повинен бути здатний вкласти "частину своїх духовних сил в іншу людину, зробити її кращою, бачити у ній як у дзеркалі себе, свої моральні риси, творчі здібності, майстерність" [12].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Афанасьев В. Г. Системность и общество / В. Г. Афанасьев. – М. : Политиздат., 1980. – 368 с.
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1978. – Т. 5. – 75 с.
3. Клокар Н. І. Психолого-педагогічна підготовка вчителя до інноваційної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. І. Клокар. – Київ, 1997. – 227 с.
4. Великий тлумачний словник української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. : Ірпін'я : ВТФ Перун, 2004. – 1440 с.
5. Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь : для студ. высш. пед. учеб. заведений / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М. : Академия, 2001. – 176 с.
6. Роджерс К. Р. Консультирование и психотерапия практической работы : [монография] / К. Р. Роджерс. – М. : ЭКСМО-ПРЕСС, 1999. – 464 с.
7. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин. – М. : Искусство, 1979. – 99 с.
8. Кубицький С. О. Деякі аспекти оцінки якості підготовки конкурентоспроможного фахівця в Україні та за її межами / С. О. Кубицький // Проблеми освіти : [наук.-метод. збірник]. – К. : Наук.-метод. центр вищої освіти. – 2002. – Вип. 27. – 100 с.
9. Кузь В. Модель учителя нової генерації / В. Кузь // Рідна школа. – 2005. – № 9–10. – С. 33–35.
10. Дичківська І. М. Формування інтелектуальних мотивів у контексті інноваційного навчання в підготовці фахівців : методологія, технологія, теорія, досвід, проблеми : [збірник наук. праць] / І. М. Дичківська. – Ч. 3. – Київ – Вінниця, 2003. – С. 327–331.
11. Євдошенко Г. Педагогічні інновації : ідеї, реалії, перспективи / Г. Євдошенко // Директор школи. – 1999. – № 45. – С. 8–9.
12. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : [навч. посіб.] / В. А. Семиченко. – К. : Вища школа, 2004. – 335 с.
13. Беспалько В. Слагаемые педагогической технологии / В. Беспалько. – М. : Педагогика, 1990. – 191 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Afanas'ev V. G. Sistemnost' i obshchestvo [Consistency and Society] / V. G. Afanas'ev. – M. : Politizdat., 1980. – 368 s.
2. Sukhomlyns'kyu V. O. Vybrani tvory [Selected Works] / V. O. Sukhomlyns'kyu. – K. : Radyans'ka shkola, 1978. – T. 5. – 375 s.
3. Klokar N. I. Psykhologo-pedagogichna pidgotovka vchytelya do innovatsiynoyi diyal'nosti [Psychological and Pedagogical Teacher's Preparation to the Innovational Activity] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / N. I. Klokar. – Kyiv, 1997. – 227 s.
4. Velykyu tлумачnyy slovnyk ukrayins'koyi movy [Big Explanatory Dictionary of Ukrainian Language] / [uklad. i glav. red. V. T. Busel]. – K. : Irpin' : VTF Perun, 2004. – 1440 s.
5. Kodzhaspirova G. M. Pedagogicheskiy slovar' : dlya stud. vyssh. ped. ucheb. zavedeniy [Pedagogical Dictionary : for Students of Higher Educational Establishments] / G. M. Kodzhaspirova, A. Yu. Kodzhaspirov. – M. : Akademiya, 2001. – 176 s.
6. Rogers K. R. Konsultirovanie i psikhoterapiya prakticheskoy raboty [Consulting and Psychological Therapy of Practical Work] : [monografiya] / K. R. Rogers. – M. : EKSMO-PRESS, 1999. – 464 s.
7. Bakhtin M. M. Estetika slovesnogo tvorchestva [Aesthetics of the Literary Work] / M. M. Bakhtin. – M. : Iskusstvo, 1979. – 99 s.
8. Kubits'kyu S. O. Deyaki aspekty otsinky yakosti pidgotovky konkurentospromozhnogo fakhivtsia v Ukraini ta za yiyi mezhamy [Some Aspects of the Competitive Expert's Preparation Quality in Ukraine and Abroad] / S. O. Kubits'kyu // Problemy osvity [Educational Problems] : [nauk.-metod. zbirnyk]. – K. : [nauk.-metod. tsentr vyshoyi osvity]. – 2002. – Vyp. 27. – 100 s.
9. Kuz' V. Model' uchytelya novoyi generatsiyi [The Teacher's Model of the New Generation] / V. Kuz' // Ridna shkola [Native School]. – 2005. – № 9–10. – S. 33–35.
10. Dychkivs'ka I. M. Formuvannya intelektual'nykh motyviv u konteksti innovatsiynogo navchannya v pidgotovtsi fakhivtsiv : metodologiya, tekhnologiya, teoriya, dosvid, problemy [Intellectual Models Formation in the Context of the Innovational Learning in the Specialists' Preparation] : [zbirnyk nauk. prats'] / I. M. Dichkivs'ka. – Ch. 3. – Kyiv – Vynnytsia, 2003. – S. 327–331.
11. Evdoshenko G. Pedagogichni innovatsiyi : ideyi, realiyi, perspektyvy [Pedagogical Innovations : Ideas, Realia, Perspectives] / G. Evdoshenko // Dyrektor shkoly [School Principal]. – 1999. – № 45. – S. 8–9.
12. Semychenko V. A. Psykhologiya pedagogichnoyi diyal'nosti [Psychology of Pedagogical Activity] / V. A. Semychenko. – K. : Vyscha shkola, 2004. – 335 s.
13. Bespal'ko V. Sлагаемые педагогической технологии [Components of the Pedagogical Technology] / V. Bespal'ko. – M. : Pedagogika, 1990. – 191 s.

Матеріал надійшов до редакції 13.08. 2014 р.

Завалевский Ю. И. Формирование учителя как конкурентоспособного специалиста.

В статье рассмотрено понятие конкурентоспособности учителя в условиях практической инновационной деятельности. Освещен анализ теоретико-методологических аспектов формирования

системы конкурентоспособного учителя. Обоснованы концептуально-технологическая модель формирования учителя как конкурентоспособного специалиста, ее компоненты и технологичность. Выявлено, что сегодня педагогу необходимы такие качества, которые отвечают интеграционным критериям: педагогическому мастерству; коммуникативному искусству; владению новыми педагогическими технологиями инновационной педагогической деятельности; творческому поиску новых подходов к обучению и воспитанию учеников.

Ключевые слова: конкурентоспособный учитель, инновационная деятельность, компоненты, модель, компетентность учителя, педагогические инновации.

Zavalevs'kyu Yu. I. The Teacher's Formation as a Competitive Specialist.

The article considers the concept of the teacher's competitiveness in the conditions of the practical innovative activity. The analysis of theoretical-methodological aspects of forming the competitive teacher's system is reflected. The conceptual technological model of forming a teacher as a competitive specialist, its components and adaptability are justified. It is clarified that nowadays a teacher needs such qualities, which meet integrative criteria: pedagogical art; communicative art; mastering new pedagogical technologies of the innovative pedagogical activity; creative search of new approaches to the pupils' teaching and upbringing.

Key words: competitive teacher, innovative activity, components, model, teacher's competence, pedagogical innovations.